

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

A1. Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

A' Πανελλήνιο συνέδριο Ελλήνων της Ρωσίας
B' Συντακτική Συνέλευση Κρητικής Πολιτείας
Συνθήκη Σεβρών

Μονάδες 15

A2. Να προσδιορίσετε αν το περιεχόμενο των ακόλουθων προτάσεων είναι σωστό ή όχι γράφοντας τη λέξη «Σωστό» ή «Λάθος» δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση:

- α. Στην ίδρυση της Τράπεζας της Ελλάδος αντιδρά η Εθνική Τράπεζα.
- β. Το ραλλικό κόμμα δεν είχε συγκροτημένο οικονομικό πρόγραμμα.
- γ. Οι Έλληνες κάτοικοι της Βουλγαρίας απελάθηκαν λόγω του Κουτσοβλαχικού ζητήματος.
- δ. Ο Πρίγκιπας Γεώργιος, παρά της αντιρρήσεις των Μεγάλων Δυνάμεων, κήρυξε το στρατιωτικό νόμο στην Κρήτη.

Μονάδες 8

B1. Πως εκφράστηκε η μέριμνα της Κρητικής Πολιτείας για την εκπαίδευση και τη δημόσια υγεία (μονάδες 5) και πως διευθετήθηκε το καθεστώς της τοπικής εκκλησίας (μονάδες 6) κατά τα πρώτα χρόνια της Αυτονομίας;

Μονάδες 12

B2. Να παρουσιάσετε την πνευματική και καλλιτεχνική αναγέννηση του ελληνισμού στην ευρύτερη περιοχή του Εύξεινου Πόντου κατά τον 19^ο και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα;

Μονάδες 15

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

Θ Ε Μ Α Γ

Λαμβάνοντας υπόψη το περιεχόμενο του παραθέματος και τις γνώσεις σας από το σχολικό βιβλίο:

α. να ανασυνθέσετε τις οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές, συνθήκες γένεσης του κινήματος του 1909.

Μονάδες 12

β. να επισημάνετε τη θέση του Στρατιωτικού Συνδέσμου στο πολιτειακό ζήτημα.

Μονάδες 13

Π Η Γ Η

Οι μεταβολές της ελληνικής οικονομίας είχαν επηρεάσει άμεσα τις σχέσεις των διαφόρων κοινωνικών ομάδων και προκαλώντας τη γένεση νέων υποδήλωναν εντονότερα, στις αρχές του εικοστού αιώνα, τις κοινωνικές διαφοροποιήσεις. Οι αντιθέσεις ανάμεσα στα νέα στοιχεία (που προέρχονταν από την αύξηση του αστικού πληθυσμού, το σχηματισμό των μικρομεσαίων γαιοκτημόνων και το σχετικό δυνάμωμα της εργατικής τάξης) και τις παλιές κάστες (που όφειλαν την ισχύ τους στην εύνοια του βασιλιά), εκδηλώνονταν όλο και σαφέστερα. Η ανερχόμενη αστική τάξη αισθανόταν ότι επήλθε ο χρόνος να παίξει τον προοδευτικό ιστορικά πολιτικό ρόλο της.

Οι αλλεπάλληλες χρεωκοπίες της χώρας, ο παλαιοκομματισμός και οι αποτυχίες στο χειρισμό των εθνικών θεμάτων είχαν καταστήσει έκδηλη την ανάγκη ουσιαστικών μεταρρυθμίσεων στην πολιτική ζωή. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, η βαθμιαία εξασθένηση της ισχύος της πολιτικής ολιγαρχίας θα δημιουργήσει πρόσφορο έδαφος για το στρατιωτικό κίνημα στο Γουδί, που θα εκδηλωθεί στην Αθήνα τον Αύγουστο του 1909.

Ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος, φορέας του κινήματος του 1909, δεν διακατεχόταν από προθέσεις ριζικών μεταρρυθμίσεων στο ζήτημα ειδικότερα της μορφής του πολιτεύματος, καθώς είχε συμβεί, άλλωστε, με τους επαναστάτες του 1843 και του 1862. Στη διακήρυξη των στρατιωτικών «προς τον βασιλέα, την κυβέρνηση και τον λαόν», αποσαφηνιζόταν ότι: «ο στρατιωτικός Σύνδεσμος δεν επιδιώκει την κατάργησιν της Δυναστείας ή την αντικατάστασιν του Βασιλέως, ούτινος το πρόσωπον είναι ιερόν δια τους αποτελούντας αυτόν, ουδ' επιθυμεί να εγκαθιδρύση την απολυταρχίαν, ή την στρατοκρατίαν, ή να θίξη καθ' οιονδήποτε τρόπον το Συνταγματικόν Πολίτευμα διότι οι αποτελούντες αυτόν αξιωματικοί εισί και αυτοί πολίται Έλληνες και έχουσιν ορκισθή εις την τήρησιν του Συντάγματος».

Χωρίς να αιφνιδιαστεί ο Γεώργιος αντιμετώπισε με ψυχραιμία τους επαναστάτες και ενεργώντας με πολιτικότητα διόρισε πρωθυπουργό, μετά την παραίτηση του Δ.Ράλλη, τον Κυρ.Μαυρομιχάλη, διάδοχο του Θ.Δηλιγιάννη, πολιτικό με προσβάσεις στους κύκλους του Στρατιωτικού Συνδέσμου, που αποδέχτηκε «πρόθυμα» το πρόγραμμα των στρατιωτικών.

Π. Πετρίδη, Πολιτικές δυνάμεις και συνταγματικοί θεσμοί στη νεώτερη Ελλάδα, σσ. 79 -81

Θ Ε Μ Α Δ

Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και τις πληροφορίες των παραθεμάτων να παρουσιάσετε το φαινόμενο της υψηλής θνησιμότητας των προσφύγων κατά το πρώτο διάστημα της άφιξης τους στην Ελλάδα.

ΠΑΡΑΘΕΜΑ 1: Μαρτυρίες Μικρασιατών προσφύγων για την άφιξη τους στην Ελλάδα.

«Στη Μερσίνα μείναμε μια βδομάδα στα σύρματα... ύστερα ήρθε το βαπόρι και μας πήρε. Στο ταξίδι έκανε φουρτούνα και οι γυναίκες λιγοθυμούσαν από το φόβο τους. Άκουγες φωνές, κλάματα. Εγώ είχα μαζί μου τον άντρα μου, τη μάνα μου και τα τρία παιδιά μου, το Χαράλαμπο, το Δημήτρη και τη Μαρίκα, από ένα ως έξι χρονώ. Ευτυχώς δεν έπαθα τίποτε' άφησα τα παιδιά σε μια γωνιά το βαποριού κοντά στη μάνα μου και κουβαλούσα νερό στις λιπόθυμες γυναίκες. Μερικοί άνθρωποι δεν βάσταζαν από τα βάσανα που τράβηξαν και πέθαναν στο βαπόρι' τους έδεσαν με σίδερα και τους πέταξαν στη θάλασσα. Επιτέλους φτάσαμε στον Πειραιά. Άλλοι κατέβηκαν εκεί' εμείς συνεχίσαμε το ταξίδι για την Καβάλα. Μας πήγαν στο Τσινάρ Ντερέ, κοντά στη σημερινή Νέα Καρβάλη. Δυο χρόνια μείναμε εκεί κάτω από τα τσαντρία. Ο κόσμος αρρώσταινε και πέθαινε κάθε μέρα. Πέθανε ο άντρας μου, πέθανε και το παιδί μου ο Χαράλαμπος. Τη νύχτα έρχονταν τα τσακάλια, σκάβανε τους τάφους και έτρωγαν τους πεθαμένους...»

(Μαρτυρία Δέσποινας Συμεωνίδου από το χωριό Κενάταλα της Καπαδοκίας, κοντά στο Γκέλβερι) σ. 149

ΠΑΡΑΘΕΜΑ 2: Μαρτυρίες Μικρασιατών προσφύγων για την άφιξη τους στην Ελλάδα.

«Πήγαμε πάλι στη Θεσσαλία. βάλαμε καπνά στον Αλμυρό· δουλέψαμε όλοι, νέοι, γέροι, γυναίκες και παιδιά. Είχε όμως ελονοσία και μας θέρισε· πέθαναν οι μισοί. Ο τόπος μας ξεπάστρεψε. Κερδίσαμε πολλά, μα τι τα θες; Μετά φοβηθήκαμε την αρρώστια και πήγαμε στη Θήβα.»

(Μαρτυρία Ευάγγελου Γκάλα από το χωριό Κόλντερε, κοντά στη Μαγνησία)σ. 147
Μονάδες 25

Α Π Α Ν Τ Η Σ Ε Ι Σ

- A1. Α' Πανελλήνιο συνέδριο Ελλήνων της Ρωσίας: βλ σχολ. εγχειρ. σελ. 249: «Ο ξεριζωμός... Ροστόβ»
Β' Συντακτική Συνέλευση Κρητικής Πολιτείας: βλ. σχολ. εγχειρ. σελ. 215 – 216: «Η πολιτική του Βενιζέλου ... εθνικής έξαρσης»
Συνθήκη Σεβρών: βλ. σχολ. εγχειρ. σελ. 96: «Η Συνθήκη ... πραγματικότητα» και σελ. 144: «Τον Ιούλιο ... Ελλάδα»

- A2. α. > Σωστό, β. > Σωστό, γ. > Λάθος, δ. > Λάθος

B1. Βλ. σχολ. εγχειρ., σελ. 208: «Ιδιαίτερη ήταν η μέριμνα...και εγκατάστασής του.»

B2. Βλ. σχολ. εγχειρ., σελ. 248: «Η οικονομική άνθηση...δημοκρατικό πολίτευμα» και «Ο 20ος αιώνας ... πνευματικό τομέα».

Θ Ε Μ Α Γ

Στις 15 Αυγούστου 1909 εκδηλώθηκε κίνημα στο Γουδί από μια ένωση στρατιωτικών, γνωστή ως Στρατιωτικός Σύνδεσμος με σκοπό την υλοποίηση εκσυγχρονιστικών αιτημάτων που αφορούσαν όλο το φάσμα του δημόσιου βίου, βλ. σχολ. βιβλ. σελ. 86-87 «Το 1909... της Βουλής».

- α. Οικονομικοί λόγοι προκάλεσαν την αναγκαιότητα του κινήματος, όπως η βαριά φορολογία των πολιτών, η επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού και κυρίως η πτώχευση του 1893, τα οποία υπήρξαν συνέπειες της πολιτικής του Χαρ. Τρικούπη, βλ. σχολ. βιβλ. σελ. 84 «Κατά την περίοδο... σε πτώχευση» και σελ. 84-85 «Δεν έβλεπαν... περίπτωση πολέμου».
Επιπλέον, στις αρχές του 20^{ου} αιώνα η ανάδειξη νέων κοινωνικών ομάδων, ως συνέπεια των μεταβολών της ελληνικής οικονομίας, έκανε εμφανή την κοινωνική διαφοροποίηση και παρουσίασε έντονα τις αντιθέσεις ανάμεσα στα νέα και στα παλιά κοινωνικά στοιχεία της χώρας. Ο νέος κοινωνικός σχηματισμός με την αστική τάξη που προήλθε μέσα από την αύξηση του αστικού πληθυσμού, την ενίσχυση της εργατικής τάξης και την εμφάνιση μικρομεσαίων γαιοκτημόνων, εξέφρασε τη διαφορετικότητα του απέναντι στο παραδοσιακό κοινωνικό μοντέλο που δεχόταν την εύνοια του βασιλιά, ενώ η αστική τάξη διεκδίκησε τη συμμετοχή της στην πολιτική σκηνή της χώρας.

Οι πολιτικές συνθήκες που ευνόησαν την εμφάνιση του κινήματος στο Γουδί σχετίζονται με την αποτυχία του παλαιοκομματικού συστήματος να χειριστεί τα εθνικά θέματα και να επιφέρει ουσιαστικές πολιτικές μεταρρυθμίσεις, βλ. σχολ. βιβλ. σελ. 84 «Αστοί... γραφειοκρατία». Αποτέλεσμα αυτών των παραμέτρων ήταν το εκτεταμένο πολιτικό αδιέξοδο που οδήγησε στη βαθμιαία εξασθένηση της πολιτικής ολιγαρχίας, στη δυσπιστία προς τα κόμματα και έδωσε τη δυνατότητα στο βασιλιά Γεώργιο να επιβληθεί στο Κοινοβούλιο και να ασκήσει προσωπική πολιτική, βλ. σχολ. βιβλ. σελ. 85 «Όλα αυτά... αποκέντρωση».

- β. Ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος λειτούργησε σε πλαίσια κοινοβουλευτικής νομιμότητας. Προώθησε τα αιτήματά του μέσω της Βουλής, καθώς στις προθέσεις του δεν ήταν οι ριζικές μεταρρυθμίσεις στο πολιτειακό θέμα. Οι αλλαγές που διεκδικούσε μπορούσαν να υλοποιηθούν εντός του υπάρχοντος πολιτεύματος με την ψήφιση νόμων από τη Βουλή χωρίς την εγκαθίδρυση δικτατορίας.

Ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος στη διακήρυξή του προς τον βασιλιά, την κυβέρνηση και το λαό επισημαίνει με σαφήνεια ότι ο σκοπός του δεν είναι η κατάργηση της βασιλείας ή η αντικατάσταση του βασιλιά, ούτε επιδιώκει την εγκαθίδρυση απολυταρχίας ή στρατοκρατίας, αλλά δηλώνει την υποστήριξή του προς το υπάρχον Συνταγματικό Πολίτευμα και την τήρηση του όρκου των αξιωματικών που τον αποτελούν, σχετικά με την υπεράσπιση του συντάγματος. Είναι προφανές ότι ο θεσμός της μοναρχίας αντιμετωπίστηκε από τα μέλη του Στρατιωτικού Συνδέσμου ως πηγή πολιτικής σταθερότητας, όπως, σύμφωνα με το παράθεμα, είχε αντιμετωπιστεί και στα προηγούμενα πολιτικά κινήματα του 1843 και 1862.

Η κυβέρνηση του Κυρ. Μαυρομιχάλη που διορίστηκε μετά την παραίτηση Δημ. Ράλλη ανταποκρίθηκε άμεσα καθώς η Βουλή προέβη, χωρίς χρονοτριβή, στην ψήφιση νόμων βασισμένων στα αιτήματα του Στρατιωτικού Συνδέσμου, βλ. σχολ. βιβλ. σελ. 88 «Υπό την πίεση... επιδιώξεις του».

Θ Ε Μ Α Δ

- Α. Η έλευση των προσφύγων στην Ελλάδα μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή συνοδεύτηκε από πολλά προβλήματα αλλά και τραγικά φαινόμενα, μεταξύ των οποίων ξεχωρίζει αυτό της υψηλής θνησιμότητας, βλέπε σχολ. Εγχειρ. Σελ. 146 – 148, «Οι πρώτες...ζήσει».

Τις παραπάνω πληροφορίες τεκμηριώνουν και τα δύο παραθέματα, που αποτελούν αποσπάσματα μαρτυριών προσφύγων σχετικά με τις δραματικές εμπειρίες, τις οποίες βίωσαν κατά την πρώτη περίοδο της άφιξής τους στη νέα τους πατρίδα. Οι μνήμες και οι περιγραφές των ανθρώπων είναι εύλωτες. Ειδικότερα, στο πρώτο παράθεμα καταγράφονται αρχικά οι δυσκολίες κατά τη φάση της μεταφοράς τους στον Ελλαδικό χώρο. Οι συνθήκες που επικρατούσαν στο πλοίο που μετέφερε τη συγκεκριμένη ομάδα, προκάλεσαν το θάνατο αρκετών, ενώ παράλληλα επέτειναν το κλίμα του φόβου και της αγωνίας. Στη συνέχεια, η εγκατάσταση των προσφύγων σε πρόχειρους συνοικισμούς, χωρίς τις βασικές υποδομές υγιούς διαβίωσης, συχνά μάλιστα για μεγάλο χρονικό διάστημα («...Δυο χρόνια μέيناμε εκεί κάτω από τα τσαντίρια...»), όξυνε ακόμα περισσότερο το

πρόβλημα. Χαρακτηριστική είναι η εικόνα που μεταφέρεται για την οικογένεια της αφηγήτριας: από τα έξι μέλη της οικογένειας που έφτασαν στην Ελλάδα, πέθαναν τα δύο, γεγονός που υποδηλώνει ασφαλώς υψηλά ποσοστά θανάτων. Εκτός αυτών, πολλοί χάθηκαν και κατά την εγκατάσταση ή τη μετακίνησή τους εντός του Ελλαδικού χώρου, στην προσπάθειά τους να δουλέψουν, να κερδίσουν, να επιβιώσουν. Απασχολήθηκαν σε αγροτικές εργασίες, που υπήρξαν κερδοφόρες, ωστόσο οι ανθυγιεινές συνθήκες στους τόπους εγκατάστασης, οι επιδημίες, όπως η ελονοσία, η έλλειψη ικανοποιητικής περίθαλψης κ.α. είχαν ως αποτέλεσμα τον θάνατο πολλών ανθρώπων. Αξιοσημείωτη είναι η σχετική αναφορά του δεύτερου παραθέματος, όπου καταγράφεται η υψηλή θνησιμότητα μιας ομάδας προσφύγων που εγκαταστάθηκε για ένα διάστημα στη Θεσσαλία και ασχολήθηκε με την καπνοκαλλιέργεια: «Είχε όμως ελονοσία και μας θέρισε· πέθαναν οι μισοί. Ο τόπος μας ξεπάστρεψε». Ακόμα κι αν θεωρήσει κανείς την παραπάνω μαρτυρία υπερβολική, είναι, εντούτοις, ενδεικτική των υψηλών ποσοστών θνησιμότητας που ταλαιπώρησαν την πλειονότητα των προσφύγων κατά τα πρώτα χρόνια της παρουσίας τους στην Ελλάδα.

Επιμέλεια

Καλουτσάκης Αγησίλαος • Φαρσάρη Ελένη